

Septuaginta

Z historii Biblii – cz.3

[część II](#)

Biblia jest pierwszą księgą, którą przetłumaczono na język obcy. Przy okazji powiemy też, że jest pierwszą księgą, którą po wynalezieniu druku wydrukowano, czego dokonał Jan Gutenberg w 1455 r. Ale my zajmiemy się jej pierwszym przekładem, zwanym w biblistyce Septuagintą, o której czytamy tu i ówdzie. Przekład ten – na język grecki – powstał na przestrzeni między r. 250 a 150 p.n.e. w Egipcie. Pierwsze księgi – Pięcioksiąg Mojżeszowy – przetłumaczono na wyspie Faros koło Aleksandrii. Przekład przeznaczony był dla Żydów, których znaczna kolonia żyła w Aleksandrii od wieków. W tym centrum kultury greckiej, jakim było to miasto, ulegli oni znacznej hellenizacji, o czym świadczy właśnie język grecki, którym władali, zapomniawszy prawie hebrajskiego. Od początku Żydzi odgrywali w Aleksandrii bardzo ważną rolę. Na progu nowej ery połowa miasta była żydowska, a w całym Egipcie Żydów było około miliona. Przełożenie więc świętych ksiąg judaizmu na język grecki było pilną potrzebą. O osiedleniu się Żydów w kraju nad Nilem czytamy w księdze proroka Jeremiasza w rozdziałach 41–44.

Nazwa przekładu pochodzi od łac. septuaginta tj. „siedemdziesiąt” – tyłu, a dokładniej 72 tłumaczy, żydowskich uczonych, sprowadzonych z Jerozolimy, po sześciu z każdego plemienia izraelskiego – miało w ciągu 72 dni przetłumaczyć Pięcioksiąg Mojżeszowy – najważniejszy dla Żydów, jako że zawierał historię ich narodu, religię i prawo. Stopniowo przełożono pozostałe księgi, tak że całość pracy zakończono około 150 r. p.n.e. W przekładzie znajdowały się także apokryfy, które nie wchodziły w skład kanonu hebrajskiego.

W Septuagincie ma swoje źródło nazwa całego zbioru ksiąg Starego i Nowego Testamentu – Biblia, co znaczy po grecku „księgi”. Autor pierwszej Księgi Machabejskiej tą formą wyrazową – „ta biblia ta hagia” (1 Mach. 12:9) – nazwał święte księgi Izraelitów (późniejszy Stary Testament) i ta nazwa poprzez łacinę już w średniowieczu przyjęła się powszechnie.

Twórcy Septuaginty dokonali przekładu z języka hebrajskiego, opierali się na oryginalnym tekście hebrajskim. Ponieważ przekład powstawał w długim przeciągu czasu i był dziełem wielu ludzi, różny był w Septuagincie stopień dokładności tłumaczenia – od wielkiej dosłowności w Pięcioksięgu do równie wielkiej swobody, jak w przypadku księgi proroka Daniela. Wskutek tego od czasu swego powstania aż do wieku IV n.e., z

którego pochodzą najstarsze rękopisy biblijne (Kodeks Watykański, Synaicki, Aleksandryjski), tekst Septuaginty przeżył bogatą historię recenzji, korekt, uzupełnień i prób ujednoliceń, z których najważniejsza była monumentalna Heksapla Orygenes (około 240 r. n.e.).

Od czasu swego powstania Septuaginta cieszyła się u zhellenizowanych Żydów wielkim uznaniem. Była ich oficjalnym tekstem biblijnym, czytany w synagogach i używanym później w sporach z chrześcijanami. Żydowskie pisarze Filon i Józef Flawiusz używali prawie wyłącznie Septuaginty. Przekład ten był więc ważny dla utrzymania judaizmu wśród Żydów żyjących w diasporze, z dala od kraju, wśród których znajomość hebrajskiego coraz bardziej malała. Ponieważ sporządzony był w języku greckim, a więc w języku ówczesnej wysokiej kultury, umożliwiał też zapoznanie się z Biblią i judaizmem nie-Żydom. W ten sposób Septuaginta przygotowywała grunt dla chrześcijaństwa, ponieważ umożliwiała jego zwolennikom nawiązywanie w dyskusjach do faktów znanych już niechrześcijanom ze Starego Testamentu.

Właśnie chrześcijanie przejęli Septuagintę i uznali ją za Biblię swoich zborów. Miała ona dla nich wielkie znaczenie. Używali jej w dyskusjach z Żydami. Autorzy pism Nowego Testamentu cytują Stary Testament właśnie z Septuaginty. Dostojnik królowej etiopskiej, który wracając z Jeruzalemu czytał księgę proroka Izajasza (Dzieje Ap. 8:26–40), korzystał niewątpliwie z tego właśnie przekładu. Język grecki Septuaginty zapewniał chrześcijanom przy głoszeniu Ewangelii dostęp do całego świata antycznego, w którym mówiono po grecku. Przekład kopiowano i przepisywano, stąd też łączna ilość zachowanych rękopisów Septuaginty sięga liczby 1550.

W dyskusjach z Żydami dochodziło często do nieporozumień właśnie z powodu wspomnianej już wyżej nie zawsze wystarczającej wierności przekładu. Zmuszało to Żydów do sięgania do oryginału hebrajskiego, którym musieli się coraz bardziej interesować. Chrześcijanom wykazywali różnice między obu wersjami, tym bardziej, że od II w. n.e. wśród Żydów obowiązywała nowa wersja Starego Testamentu, nie zawierająca na przykład apokryfów. Widzimy więc, jak Biblia pobudzała do rozwoju myśli – przyczynek do fascynującego tematu „Biblia a kultura”. Ostatecznie Żydzi zmuszeni byli do zrezygnowania z Septuaginty i stworzenia nowych przekładów na język grecki. Nowym wymogom miały sprostać przekłady Akwili (ok. r. 140), Symmachusa (ok. 200 r.) i Teodocjana (ok. r. 180).

Septuaginta była pierwszym przekładem Pisma Święte-

go na język obcy w ogóle. Nią rozpoczęła Biblia swój wielki pochód poprzez świat i wieki. Dzięki językowi greckiemu wyszła z izolacji, w jakiej znajdowała się, czytana tylko przez Izraelitów, i stała się dostępna dla szerszego świata. Uruchomiła ogromną pracę filologiczną, jaka nieodłącznie towarzyszy wszelkiej działalności przekładowej. Zapoczątkowała dzieło, które – poprzez wieki i epoki – trwa nieprzerwanie do dziś, jak tego dowodzą wciąż ukazujące się nowe przekłady Pisma

Świętego. Historia Septuaginty jest fragmentem ogromnej i fascynującej roli kulturotwórczej, jaką Biblia odegrała w dziejach ludzkości.

[część IV](#)

Zajda Aleksander
R-
„Straż”

Źródła:

1. Ks. E. Dąbrowski (red.), *Podręczna encyklopedia biblijna*, t. I-II, Poznań 1959;
2. A. Weiser, *Einleitung in das Alte Testament*, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1963, wyd. 5;
3. *Septuaginta*, wyd. A. Rahlfs, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1979;
4. W.J.J. Glashouwer, *So entstand die Bibel*, Haenssler Verlag, Neuhausen-Stuttgart 1979;
5. F. Rienecker, *Lexikon zur Bibel*, Wuppertal 1981, wyd. 15.